

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (šestého senátu)

31. března 2022 *

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitele – Směrnice 93/13/EHS – Zneužívající ujednání – Smlouvy o úvěru – Úvěr vyjádřený v cizí měně, který je splatitelný v národní měně – Smluvní ujednání, které stanoví, že kurzové riziko nese spotřebitel – Zneužívající povaha ujednání vztahujícího se k hlavnímu předmětu smlouvy – Účinky – Neplatnost smlouvy – Závažná újma pro spotřebitele – Užitečný účinek směrnice 93/13 – Nezávazné stanovisko soudu nejvyšší instance – Možnost obnovení stavu, v němž by se smluvní strany nacházely, pokud by tato smlouva nebyla uzavřena“

Ve věci C-472/20,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Fővárosi Törvényszék (soud hlavního města Budapešti, Maďarsko) ze dne 28. srpna 2020, došlým Soudnímu dvoru dne 30. září 2020, v řízení

Lombard Pénzügyi és Lízing Zrt.

proti

PN,

SOUDNÍ DVŮR (šestý senát),

ve složení L. Bay Larsen, místopředseda Soudního dvora, vykonávající funkci předsedy šestého senátu, N. Jääskinen (zpravodaj) a M. Safjan, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Lombard Pénzügyi és Lízing Zrt. Zs. Bohácsem, ügyvéd,
- za PN L. Gönczim, ügyvéd,
- za maďarskou vládu M. Z. Fehérem a K. Szíjjártó, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: maďarština.

– za Evropskou komisi I. Rubene a Zs. Teleki, jakož i N. Ruiz Garcíou a L. Havasem, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generální advokátky, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).
- 2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi Lombard Pénzügyi és Lízing Zrt. (dále jen „společnost Lombard“) a PN týkajícího se právních účinků smluvního ujednání týkajícího se kurzového rizika, které nese spotřebitel v rámci smlouvy o úvěru vyjádřeného v cizí měně, který je však splatitelný v národní měně.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Článek 4 směrnice 93/13 zní následovně:

„1. Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se zneužívající povaha smluvního ujednání s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

2. Posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání se netýká vymezení hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“
- 4 Podle čl. 5 první věty uvedené směrnice „[v] případě smluv, v nichž jsou všechna nebo některá ujednání nabízená spotřebiteli předložena písemně, musí být tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem“.
- 5 Článek 6 odst. 1 téže směrnice stanoví:

„Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.“

6 Článek 7 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:

„Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

7 Článek 8 této směrnice stanoví:

„Členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele.“

Maďarské právo

8 Ustanovení § 209 Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (zákon č. IV z roku 1959, občanský zákoník), ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „starý občanský zákoník“), stanovilo:

„(1) Všeobecná smluvní podmínka nebo ujednání spotřebitelské smlouvy, které nebyly sjednány individuálně, jsou zneužívající v případě, že v rozporu s požadavky dobré víry a spravedlnosti určují práva a povinnosti smluvních stran, které vyplývají ze smlouvy, jednostranně a neodůvodněně způsobem, který znevýhodňuje smluvní stranu, která dotyčné smluvní ujednání nesjednala.

(2) Za účelem určení zneužívající povahy ujednání je třeba zkoumat všechny okolnosti existující v době uzavírání smlouvy, které vedly k jejímu uzavření, jakož i povahu sjednané služby a vztah mezi předmětným ujednáním a ostatními ujednáními smlouvy nebo jinými smlouvami.

(3) Zvláštním právním předpisem lze vymezit ujednání spotřebitelských smluv, která jsou zneužívající nebo která je třeba považovat za zneužívající, není-li prokázán opak.

(4) Samotná skutečnost, že všeobecné smluvní podmínky nebo smluvní ujednání spotřebitelské smlouvy, které nebyly sjednány individuálně, nejsou sepsány jasným nebo srozumitelným jazykem, zakládá jejich zneužívající povahu.

(5) Ustanovení vztahující se ke zneužívajícím smluvním ujednáním nelze použít na ujednání definující hlavní předmět smlouvy ani na ta, která vymezují přiměřenost plnění a protiplnění, jestliže uvedená ujednání jsou sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“

9 Ustanovení § 209/A starého občanského zákoníku stanovilo:

„(1) Poškozená smluvní strana může napadnout zneužívající ujednání vložené do smlouvy jako všeobecná smluvní podmínka.

(2) Zneužívající ujednání vložená do spotřebitelských smluv jako všeobecné smluvní podmínky nebo která prodávající nebo poskytovatel sepsal jednostranně, předem a bez individuálního sjednání, jsou neplatná. Neplatnosti se lze dovolávat pouze ve prospěch spotřebitele.“

10 Ustanovení § 237 tohoto zákoníku znělo následovně:

„(1) V případě neplatnosti smlouvy je třeba obnovit stav existující před jejím uzavřením.

(2) Jestliže není možné obnovit stav existující před uzavřením smlouvy, může soud prohlásit smlouvu za použitelnou až do vydání svého rozhodnutí. Neplatnou smlouvu lze prohlásit za platnou, jestliže lze odstranit příčinu neplatnosti, zejména odstraněním nepřiměřené výhody při nerovnováze mezi plněními stran v případě lichvářských smluv. Za těchto předpokladů rozhodne o vrácení dosud dlužného plnění, a to případně bez protiplnění.“

- 11 Ustanovení § 203 odst. 4 a 5 hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (zákon č. CXII z roku 1996 o úvěrových institucích a finančních podnicích), ve znění použitelném na spor v původním řízení, stanovilo:

„(4) V případě smluv uzavíraných s klienty v postavení spotřebitele, jimiž se poskytuje úvěr vyjádřený v cizí měně nebo jež obsahují opční právo na získání nemovitosti, je úvěrová instituce povinna vysvětlit klientovi riziko, které pro něj plyne ze smluvní operace, a klient podpisem potvrdí, že si je toho vědom.

(5) Prohlášení uvedené v odstavci 4 musí obsahovat:

- a) v případě smluv, jimiž se poskytuje úvěr vyjádřený v cizí měně, prezentaci kurzového rizika, jakož i jeho dopad na vyšší splátek,

[...]“

- 12 Ustanovení § 1 Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény [zákon č. XL z roku 2014 o právních předpisech o vyúčtování spadajících do působnosti zákona č. XXXVIII z roku 2014, kterým se upravují některé otázky v souvislosti s rozhodnutím Kúria (Nejvyšší soud, Maďarsko) o jednotném výkladu ustanovení občanského práva v oblasti smluv o úvěru uzavřených finančními institucemi se spotřebiteli, jakož i o některých dalších ustanoveních, dále jen „zákon DH2“] stanoví:

„Tento zákon se vztahuje na smlouvy o úvěru uzavřené se spotřebiteli, které spadají do oblasti působnosti (Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény [zákon č. XXXVIII z roku 2014, kterým se upravují některé otázky v souvislosti s rozhodnutím Kúria (Nejvyšší soud) o jednotném výkladu ustanovení občanského práva v oblasti smluv o úvěru uzavřených finančními institucemi se spotřebiteli]).“

- 13 Ustanovení § 37 zákona DH2 zní takto:

„(1) Strany smluv spadajících do oblasti působnosti tohoto zákona mohou navrhnout soudu, aby prohlásil neplatnost smlouvy nebo některých smluvních ujednání (dále jen ‚částečná neplatnost‘) – bez ohledu na důvody takové neplatnosti – pouze v případě, že navrhují současně i určení právních následků spojených s neplatností, tj. prohlášení platnosti smlouvy nebo její účinnosti do okamžiku vydání rozhodnutí. Není-li takovýto návrh podán – a poté, co byla poskytnuta příležitost k nápravě nedostatků, která nebyla využita – bude žaloba považována za nepřijatelnou a věc nemůže být meritorně projednána. Navrhnou-li smluvní strany, aby byly určeny právní následky spojené s úplnou nebo částečnou neplatností, musí rovněž určit, který právní následek má soud uplatnit. V souvislosti s uplatněním právních následků musí strany podat výslovný a číselně vyjádřený návrh, jehož součástí musí být rovněž vyúčtování mezi stranami.

(2) V případě smluv spadajících do oblasti působnosti tohoto zákona je s ohledem na ustanovení obsažená v odstavci 1 nutné odmítnout žalobu bez obeslání smluvních stran nebo ukončit již zahájená řízení, jejichž předmětem je prohlášení úplné nebo částečné neplatnosti smlouvy na základě ustanovení obsažených v § 239/A odst. 1 [starého občanského zákoníku] nebo v § 6:108 odst. 2 [Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (zákon č. V z roku 2013, občanský zákoník)] – jsou-li splněny požadavky vyplývající z tohoto zákona. Pokud příslušná strana vnesla kromě návrhového žádání směřujícího k prohlášení úplné nebo částečné neplatnosti smlouvy další návrhové žádání, není namíste odmítnout žalobu bez obeslání smluvních stran nebo ukončit řízení; v takovémto případě se má za to, že na návrhovém žádání znějícím na prohlášení neplatnosti není trváno. Stejným způsobem se postupuje také v řízeních, v nichž je pokračováno po ukončení po jejich přerušení.“

- 14 V souladu s ustanovením § 33 odst. 1 bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény (zákon č. LXVI z roku 1997 o organizaci a správě soudů) smíšený senát Kúria (Nejvyšší soud) analyzuje judikaturu a poskytuje stanoviska ke sporným otázkám použití práva za účelem zajištění jednotnosti judikatury.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 15 Dne 4. prosince 2009 uzavřel PN se společností Lombard Finanszírozási Zrt. individuální smlouvu o úvěru s proměnlivou úrokovou sazbou za účelem koupě vozidla (dále jen „dotčená smlouva o úvěru“). Tato smlouva byla vyjádřena ve švýcarských francích (CHF) a splatné měsíční splátky byly převedeny na maďarské forinty (HUF).
- 16 Při uzavření uvedené smlouvy podepsal PN prohlášení o seznámení se s rizikem. V posledně uvedeném prohlášení bylo blíže uvedeno, že existenci kurzového rizika nese spotřebitele a že budoucí vývoj kurzů měn nelze předvídat. Měsíční splátky tak byly stanoveny ve švýcarských francích a poté byly převedeny na maďarské forinty, přičemž kurzový rozdíl vypočtený při tomto převedení měl nést úvěrovaný. Z tohoto dokumentu rovněž vyplývalo, že pokud se kurz měn ve vztahu k maďarskému forintu k datu splatnosti jednotlivých splátek lišil ve vztahu k referenčnímu směnnému kurzu definovanému při uzavírání smlouvy, úvěrovaný nese rovněž rozdíl mezi prodejními a nákupními kurzy.
- 17 Dne 31. srpna 2010 společnost Lombard Finanszírozási Zrt. zanikla sloučením a společnost Lombard se stala její univerzální právní nástupkyní. V důsledku toho všechny povinnosti a práva společnosti Lombard Finanszírozási Zrt. přešly na společnost Lombard.
- 18 V dubnu 2015 byla dotčená smlouva o úvěru předmětem opravy prostřednictvím vyúčtování podle zákona DH2. Po provedení toho vyúčtování byla částka ve výši 284 502 HUF (přibližně 800 eur), o níž se mělo za to, že jí úvěrující vybral neoprávněně, odečtena od částky dlužné PN. Naproti tomu roční úroková sazba, která byla stanovena ve výši 22,32 % před opravou dotčené smlouvy o úvěru, zůstala stejná. Toto vyúčtování bylo zasláno PN, který nepodal stížnost.
- 19 Vzhledem k tomu, že se PN dostal do prodlení s placením měsíčních splátek v rámci dotčené smlouvy o úvěru, společnost Lombard mu dne 12. srpna 2015 oznámila, že musí zaplatit částku odpovídající nedoplatkům ve výši 121 722 HUF (přibližně 342 eur), přičemž upřesnila, že v případě nezaplacení bude tato smlouva s okamžitou platností ukončena výpovědí. PN této

žádosti nevyhověl, takže společnost Lombard uvedenou smlouvu jednostranně ukončila výpovědí dne 14. září 2015 a vyzvala PN, aby uhradil zbývající dlužnou částku ve výši 472 399 HUF (přibližně 1 320 eur). PN obdržel tuto výzvu dne 15. října 2015.

- 20 Společnost Lombard následně věc předložila soudu prvního stupně, přičemž požadovala, aby dotčená smlouva o úvěru byla prohlášena za platnou se zpětnou účinností a PN byla uložena povinnost zaplatit částku 490 102 HUF (přibližně 1 370 eur) jakožto jistinu smluvní pohledávky, jakož i povinnost zaplatit úroky z prodlení.
- 21 PN uplatnil zneužívající povahu ujednání obsažených v dotčené smlouvě o úvěru vzhledem k tomu, že musí nést v plném rozsahu kurzové riziko. Zpochybnil skutečnost, že informace o kurzovém riziku byla jasná a srozumitelná. V rámci vzájemné žaloby se zejména domáhal, aby bylo společnosti Lombard uloženo vrátit mu částku 1 734 144 HUF (přibližně 4 870 eur) z důvodu bezdůvodného obohacení vyplývajícího z neplatnosti této smlouvy.
- 22 Soud prvního stupně zkoumal zejména podmínky, za kterých může být taková smlouva, jako je dotčená smlouva o úvěru, prohlášena za platnou s ohledem na stanovisko vydané poradním orgánem Kúria (Nejvyšší soud) (dále jen „stanovisko Kúria“) v červnu 2019. Podle uvedeného stanoviska je-li smlouva o úvěru postrádající platnost prohlášena za platnou, nabízejí se soudům dvě řešení. Soudy mohou buď určit, že je smlouva platná, takže se má za to, že je tato smlouva vyjádřena v maďarských forintech, přičemž je stanovena úroková sazba odpovídající hodnotě úrokové sazby platné pro transakce v maďarských forintech ke dni uzavření uvedené smlouvy, zvýšená o použitou marži. Anebo soudy mohou určit, že smlouva je platná s tím, že stanoví maximální směnný kurz pro cizí měnu a maďarský forint, přičemž úroková sazba stanovená ve smlouvě zůstane nezměněna až do dne převedení na maďarské forinty.
- 23 Soud prvního stupně rozhodl, že i když skutečnost, že ujednání dotčené smlouvy o úvěru, podle kterého musí kurzové riziko nést PN, má zneužívající povahu, musí být tato smlouva považována za platnou se zpětnou účinností ke dni jejího uzavření, avšak je třeba mít za to, že od tohoto data byla vyjádřena v maďarských forintech. Uvedený soud kromě toho rozhodl, že roční úroková sazba musí být stanovena ve výši 23,07 % na základě výpočtu provedeného společností Lombard, který vychází z rozdílu mezi počáteční částkou úvěru a celkovou částkou měsíčních splátek, které PN splatil. V projednávané věci byla počáteční částkou úvěru částka ve výši 1 417 500 HUF (přibližně 4 000 eur) a bylo stanoveno, že celková částka měsíčních splátek, které mají být splaceny, činí 2 689 225 HUF (přibližně 7 600 eur). Vzhledem k tomu, že PN ve skutečnosti zaplatil částku 3 151 644 HUF (přibližně 8 900 eur), soud prvního stupně uložil společnosti Lombard, aby z důvodu bezdůvodného obohacení vrátila rozdíl mezi těmito dvěma částkami, a sice 462 419 HUF (přibližně 1 300 eur).
- 24 Společnost Lombard podala proti tomuto rozsudku odvolání k předkládajícímu soudu, Fővárosi Törvényszék (soud hlavního města Budapešti, Maďarsko), přičemž zpochybnila rozhodnutí, podle kterého je třeba mít za to, že dotčená smlouva o úvěru byla ode dne svého uzavření vyjádřena v maďarských forintech. Uvedená společnost zejména tvrdí, že prohlášení platnosti této smlouvy nemůže mít za následek narušení smluvní rovnováhy mezi smluvními stranami v takovém rozsahu a takovým způsobem, že v právním vztahu dojde k nerovnováze mezi příslušnými hodnotami plnění a protiplnění. Kromě toho podle společnosti Lombard takové smlouvy vyjádřené v cizí měně, které stanoví, že kurzové riziko nesou spotřebitelé, nemohou být jako takové prohlášeny za protiprávní.

- 25 Předkládající soud má pochybnosti o představitelných legálních možnostech, pokud je smlouva v případě neplatnosti týkající se jejího hlavního předmětu prohlášena za platnou nebo je prohlášeno, že mezi smluvními stranami vyvolává právní účinky.
- 26 Za těchto podmínek se Fővárosi Törvényszék (soud hlavního města Budapešti) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) V případě, že se zneužívající smluvní ujednání (neadekvátní informace o kurzovém riziku) vztahuje k hlavnímu předmětu smlouvy, v důsledku čehož uvedená smlouva nemůže nadále existovat, a smluvní strany se nedohodly, je užitečný účinek ustanovení směrnice [93/13] v plném rozsahu zajištěn skutečností, že pokud ve vnitrostátním právu neexistuje dispozitivní ustanovení, poskytuje obecné pokyny týkající se přístupu, který je třeba použít pro určení platnosti či účinnosti smlouvy, stanovisko přijaté soudy nejvyšších instancí, které však není závazné pro soudy nižších stupňů [?]
- 2) Bude-li odpověď na první otázku záporná, lze v případě, že smlouva nemůže z důvodu zneužívajícího ujednání týkajícího se jejího hlavního předmětu nadále existovat, smluvní strany se nedohodly a nelze použít výše uvedené stanovisko, obnovit předchozí stav [?]
- 3) Bude-li odpověď na druhou otázku kladná, může v případě žaloby na určení neplatnosti týkající se hlavního předmětu smlouvy v souvislosti s tímto smluvním typem zákon stanovit požadavek, aby spotřebitel spolu s touto žalobou podal i návrh na určení platnosti či účinnosti smlouvy [?]
- 4) Bude-li odpověď na druhou otázku záporná, mohou být smlouvy v případě, že není možné obnovit předchozí stav, prohlášeny za platné či účinné na základě přijetí pozdějších právních předpisů za účelem zajištění rovnováhy mezi smluvními stranami [?]

K předběžným otázkám

K první otázce

K přípustnosti

- 27 Je třeba připomenout, že aby Soudní dvůr mohl podat výklad unijního práva, který bude vnitrostátnímu soudu užitečný, čl. 94 písm. c) jednacího řádu Soudního dvora stanoví, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce musí obsahovat uvedení důvodů, na základě kterých má předkládající soud pochybnosti o výkladu nebo platnosti určitých ustanovení unijního práva, jakož i vztah, který spatřuje mezi těmito ustanoveními a vnitrostátními právními předpisy použitelnými ve sporu v původním řízení (rozsudek ze dne 17. září 2020, Burgo Group, C-92/19, EU:C:2020:733, bod 38).
- 28 Podle ustálené judikatury Soudního dvora přísluší pouze vnitrostátnímu soudu, kterému byl spor předložen a který nese odpovědnost za soudní rozhodnutí, jež bude vydáno, aby s ohledem na konkrétní okolnosti věci posoudil jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání jeho rozsudku, tak relevanci otázek, které Soudnímu dvoru klade a na které se vztahuje domněnka relevance. Proto když se položená otázka týká výkladu nebo platnosti pravidla unijního práva, Soudní dvůr je v zásadě povinen rozhodnout, s výjimkou situace, kdy je zjevné, že žádaný výklad

nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, pokud se jedná o hypotetický problém nebo dále pokud Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na uvedenou otázku (rozsudek ze dne 21. prosince 2021, Trapeza Peiraios, C-243/20, EU:C:2021:1045, bod 25 a citovaná judikatura).

- 29 Je rovněž nesporné, že v rámci řízení upraveného v článku 267 SFEU, které je založeno na jasném rozdělení funkcí mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem, má pouze vnitrostátní soud pravomoc vykládat a uplatňovat ustanovení vnitrostátního práva, zatímco Soudní dvůr je oprávněn rozhodovat pouze o výkladu nebo platnosti právního předpisu Unie, a to na základě skutečností, které mu sdělil vnitrostátní soud (rozsudek ze dne 21. prosince 2021, Trapeza Peiraios, C-243/20, EU:C:2021:1045, bod 26 a citovaná judikatura).
- 30 Je zajisté pravda, že v projednávané věci jsou údaje poskytnuté předkládajícím soudem, co se týče důvodů, pro něž je nezbytné vykládat unijní právo a relevance první otázky pro účely vyřešení sporu v původním řízení, lakonické, jak zdůraznila maďarská vláda ve svém písemném vyjádření.
- 31 Z předkládacího rozhodnutí však vyplývá, že společnost Lombard podala proti rozsudku vydanému v prvním stupni odvolání k předkládajícímu soudu, přičemž zpochybnila zvláště překvalifikování dotčené smlouvy o úvěru na smlouvu vyjádřenou v maďarských forintech. Z uvedeného rozhodnutí přitom vyplývá rovněž to, že toto překvalifikování bylo provedeno na základě prvního řešení uvedeného ve stanovisku Kúria.
- 32 S ohledem na tyto skutečnosti není zjevné, že pro účely řešení sporu v původním řízení není relevantní první otázka týkající se možnosti použít s ohledem na směrnici 93/13 takové stanovisko za účelem určení přístupu, který je třeba použít pro prohlášení, že je smlouva platná nebo účinná, pokud tato smlouva nemůže nadále existovat z důvodu zneužívající povahy ujednání vztahujícího se k jejímu hlavnímu předmětu.
- 33 Z toho plyne, že první otázka je přípustná.

K věci samé

- 34 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda směrnice 93/13 musí být vykládána v tom smyslu, že užitečný účinek ustanovení této směrnice může být zajištěn v případě, že neexistuje dispozitivní pravidlo vnitrostátního práva upravující takovou situaci, nezávazným stanoviskem pocházejícím od soudu nejvyšší instance dotyčného členského státu, v němž je uveden přístup, jaký mají soudy nižších stupňů použít pro určení platnosti smlouvy či skutečnosti, že uvedená smlouva vyvolává mezi smluvními stranami účinky, jestliže tato smlouva nemůže nadále existovat vzhledem ke zneužívající povaze ujednání vztahujícího se k jejímu hlavnímu předmětu.
- 35 Úvodem je nutno uvést, že ačkoli je pravda, že z čl. 288 třetího pododstavce SFEU vyplývá, že členské státy mají při provádění směrnice široký prostor pro uvážení, co se týče volby způsobů a prostředků určených k jejímu provedení, tato volnost nemá žádný dopad na povinnost uloženou všem členským státům přijmout veškerá opatření nezbytná k zajištění plné účinnosti dotyčné směrnice v souladu s cílem, který sleduje (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. července 2019, Fashion ID, C-40/17, EU:C:2019:629, bod 49 a citovaná judikatura).

- 36 Pokud jde o směrnici 93/13, tato směrnice ukládá členským státům povinnost zajistit přiměřené a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, bod 68).
- 37 Jak kromě toho vyplývá z judikatury Soudního dvora, nelze vyloučit, že soudy nejvyšších instancí členského státu mohou při sjednocování výkladu práva a v zájmu právní jistoty vypracovat při dodržení směrnice 93/13 určitá kritéria, podle nichž musí soudy nižších stupňů posuzovat zneužívající povahu smluvních ujednání (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. srpna 2018, Banco Santander a Escobedo Cortés, C-96/16 a C-94/17, EU:C:2018:643, bod 68).
- 38 Z toho rovněž vyplývá, že účinkem obecných pokynů pocházejících od těchto soudů nejvyšších instancí a obsahujících taková kritéria však nemůže být, že je příslušnému vnitrostátnímu soudu zabráněno zaprvé v tom, aby zajistil plnou účinnost směrnice 93/13 tím, že na základě vlastní pravomoci upustí od použití jakékoli ustanovení vnitrostátních právních předpisů, které je s ní v rozporu, i když je pozdějšího data, včetně jakékoli soudní praxe, jež by s ní byla v rozporu, aniž musí nejprve žádat o jeho odstranění legislativní nebo soudní cestou nebo jakýmkoli jiným ústavním postupem, či na toto odstranění čekat, a zadruhé v tom, aby se obrátil na Soudní dvůr s předběžnou otázkou (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 14. března 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, bod 61).
- 39 Soudní dvůr tak rozhodl, že směrnice 93/13 ve spojení s článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie nebrání soudu nejvyšší instance členského státu přijmout v zájmu jednotného výkladu práva závazná rozhodnutí týkající se podmínek provádění této směrnice za předpokladu, že příslušnému soudu neznemožní zajistit plnou účinnost norem stanovených v uvedené směrnici a poskytnout spotřebiteli účinný prostředek nápravy za účelem ochrany práv, jež mu z ní mohou plynout, ani předložit z tohoto titulu Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce (rozsudek ze dne 14. března 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, bod 64).
- 40 Nelze však mít za to, že existence nezávazného stanoviska soudu nejvyšší instance členského státu, které tak umožňuje soudům nižších stupňů, které by jej měly následovat, aby se od něj volně odchýlily, může zajistit užitečný účinek směrnice 93/13 tím, že osobám poškozeným zneužívajícím ujednáním zaručí, že budou plně chráněny.
- 41 Je zajisté pravda, že z judikatury Soudního dvora vyplývá, že i když smlouva uzavřená mezi prodávajícím či poskytovatelem a spotřebitelem musí být v zásadě zrušena v plném rozsahu poté, co vnitrostátní soud rozhodl o zrušení zneužívajícího smluvního ujednání, čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 nebrání tomu, aby vnitrostátní soud s použitím zásad smluvního práva zrušil zneužívající ujednání a nahradil jej dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva v situacích, v nichž by byl soud na základě neplatnosti zneužívajícího ujednání nucen zrušit smlouvu v plném rozsahu, čímž by spotřebitele vystavil zvláště nepříznivým důsledkům, které by ho penalizovaly (rozsudek ze dne 3. března 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, bod 61 a citovaná judikatura).
- 42 Je však třeba mít za to, že takové nezávazné stanovisko soudu nejvyšší instance členského státu, jako je stanovisko Kúria, nelze pokládat za takové dispozitivní ustanovení vnitrostátního práva, které má nahradit ujednání smlouvy o úvěru, o němž bylo rozhodnuto, že je zneužívající.

- 43 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na první otázku odpovědět tak, že směrnice 93/13 musí být vykládána v tom smyslu, že užitečný účinek ustanovení této směrnice nemůže být v případě, že neexistuje dispozitivní pravidlo vnitrostátního práva upravující takovou situaci, zajištěn pouze nezávazným stanoviskem soudu nejvyšší instance dotyčného členského státu, v němž je uveden přístup, jaký mají soudy nižších stupňů použít pro určení platnosti smlouvy či skutečnosti, že uvedená smlouva vyvolává mezi smluvními stranami účinky, jestliže tato smlouva nemůže nadále existovat vzhledem ke zneužívající povaze ujednání vztahujícího se k jejímu hlavnímu předmětu.

Ke druhé otázce

K přípustnosti

- 44 S ohledem na judikaturu Soudního dvora připomenutou v bodech 27 až 29 tohoto rozsudku, jakož i na skutečnosti uvedené v bodě 31 tohoto rozsudku není zjevné, že pro účely vyřešení sporu v původním řízení není relevantní druhá otázka týkající se možnosti obnovení stavu, v němž by se strany smlouvy o úvěru nacházely, pokud by tato smlouva nebyla uzavřena, jestliže uvedená smlouva nemůže z důvodu zneužívajícího ujednání týkajícího se jejího hlavního předmětu nadále existovat, smluvní strany se nedohodly a nelze použít nezávazné stanovisko uvedené v rámci první otázky.
- 45 Z toho plyne, že druhá otázka je přípustná.

K věci samé

- 46 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda směrnice 93/13 musí být vykládána v tom smyslu, že brání tomu, aby příslušný vnitrostátní soud rozhodl o obnovení stavu, v němž by se strany smlouvy o úvěru nacházely, pokud by tato smlouva nebyla uzavřena, z důvodu, že ujednání uvedené smlouvy vztahující se k jejímu hlavnímu předmětu musí být prohlášeno za zneužívající na základě této směrnice.
- 47 Úvodem je nutno připomenout, že podle čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 se posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání netýká vymezení hlavního předmětu smlouvy, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.
- 48 Článek 8 této směrnice však stanoví, že členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele.
- 49 Soudní dvůr tak v bodech 30 až 35, 40 a 43 rozsudku ze dne 3. června 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309), poté, co konstatoval, že smluvní ujednání uvedená v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 spadají do oblasti působnosti této směrnice, a že se tudíž článek 8 této směrnice použije rovněž na uvedený čl. 4 odst. 2, rozhodl, že tato dvě ustanovení nebrání vnitrostátní právní úpravě umožňující soudní přezkum zneužívající povahy takových ujednání, která zajišťuje spotřebitelům vyšší úroveň ochrany, než je úroveň ochrany stanovená v této směrnici.

- 50 V tomto kontextu je třeba připomenout, že podle judikatury Soudního dvora čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že smluvní ujednání, které je prohlášeno za zneužívající, musí být v zásadě považováno za ujednání, které nikdy neexistovalo, takže nemůže mít účinky vůči spotřebiteli. Důsledkem soudního rozhodnutí o zneužívající povaze takového ujednání musí být tudíž v zásadě obnovení právní a faktické situace spotřebitele, ve které by se nacházel, kdyby uvedené ujednání nebylo sjednáno (rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo a další, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 61).
- 51 Soudní dvůr rovněž uvedl, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 směřuje k nahrazení formální rovnováhy, kterou smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi smluvních stran, rovnováhou skutečnou, která může nastolit rovnost mezi těmito smluvními stranami (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 15. března 2012, Pereničová a Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, bod 28, jakož i ze dne 3. března 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, bod 62 a citovaná judikatura).
- 52 Co se týče dopadu konstatování zneužívající povahy smluvních ujednání na platnost dané smlouvy, je nutno zdůraznit, že podle čl. 6 odst. 1 *in fine* směrnice 93/13 uvedená „smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání“ (rozsudky ze dne 15. března 2012, Pereničová a Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, bod 29, a ze dne 29. dubna 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, bod 53).
- 53 V tomto kontextu vnitrostátní soudy, které konstatují zneužívající povahu smluvních ujednání, musí podle čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 zaprvé vyvodit všechny důsledky, které z toho vyplývají podle vnitrostátního práva, aby spotřebitel nebyl uvedenými ujednáními vázán a zadruhé posoudit, zda může dotyčná smlouva bez těchto zneužívajících ujednání nadále existovat (usnesení ze dne 22. února 2018, ERSTE Bank Hungary, C-126/17, nezveřejněné, EU:C:2018:107, bod 38 a citovaná judikatura).
- 54 Cíl sledovaný unijním normotvůrcem v rámci směrnice 93/13 totiž spočívá v nastolení rovnováhy mezi smluvními stranami a zároveň v zásadě ponechání smlouvy jako celku v platnosti, a nikoli zrušení všech smluv, které obsahují zneužívající ujednání (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 14. března 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, bod 40 a citovaná judikatura, jakož i ze dne 2. září 2021, OTP Jelzálogbank a další, C-932/19, EU:C:2021:673, bod 40).
- 55 Soudní dvůr opakovaně rozhodl, že i když je na členských státech, aby prostřednictvím svého vnitrostátního práva vymezily podmínky, za kterých se určuje zneužívající povaha ujednání obsaženého ve smlouvě a platí konkrétní právní účinky tohoto rozhodnutí, nic to nemění na tom, že takové rozhodnutí musí umožňovat obnovení právní a faktické situace, ve které by se spotřebitel nacházel, kdyby toto zneužívající ujednání nebylo sjednáno, zejména prostřednictvím nároku na vrácení prospěchu, který k jeho tíži neoprávněně získal prodávající nebo poskytovatel na základě uvedeného zneužívajícího ujednání (rozsudek ze dne 31. května 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, bod 34 a citovaná judikatura).
- 56 Mimoto jestliže má vnitrostátní soud za to, že smlouva o úvěru, o kterou jde ve věci, která je mu předložena, nemůže v souladu se smluvním právem po odstranění dotyčných smluvních ujednání právně nadále existovat, a pokud neexistuje žádné dispozitivní ustanovení vnitrostátního práva nebo ustanovení použitelné v případě dohody smluvních stran, které může nahradit uvedená ujednání, je třeba mít za to, že pokud spotřebitel nevyjádřil přání ponechat v platnosti zneužívající ujednání a zrušení smlouvy by vystavilo tohoto spotřebitele zvláště nepříznivým

důsledkům, vysoká úroveň ochrany spotřebitele, která musí být zajištěna podle směrnice 93/13, vyžaduje, aby za účelem obnovení skutečné rovnováhy mezi vzájemnými právy a povinnostmi smluvních partnerů vnitrostátní soud při zohlednění vnitrostátního práva jako celku přijal veškerá opatření nezbytná k ochraně spotřebitele před zvláště nepříznivými důsledky, které by zrušení dotčené smlouvy o úvěru mohlo způsobit, zejména z důvodu okamžité splatnosti pohledávky prodávajícího nebo poskytovatele vůči tomuto spotřebiteli (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 41).

- 57 Z výše uvedených úvah vyplývá, že pokud má v takové situaci, jako je situace, o kterou jde ve věci v původním řízení, vnitrostátní soud s ohledem na povahu smlouvy o úvěru za to, že není možné obnovení stavu, v němž by se smluvní strany nacházely, pokud by tato smlouva nebyla uzavřena, přísluší mu, aby zajistil, že se spotřebitel bude v konečném výsledku nacházet v situaci, ve které by se nacházel, pokud by ujednání považované za zneužívající nikdy neexistovalo.
- 58 V takové situaci, jako je situace, o kterou jde ve věci v původním řízení, by tak zájmy spotřebitele mohly být chráněny zejména tím, že mu budou vráceny částky neoprávněně vybrané věřitelem na základě ujednání považovaného za zneužívající, přičemž k takovému vrácení dochází z důvodu bezdůvodného obohacení. Jak v projednávané věci vyplývá z předkládacího rozhodnutí, soud prvního stupně překvalifikoval dotčenou smlouvu o úvěru na smlouvu o úvěru vyjádřenou v maďarských forintech, poté určil použitelnou úrokovou sazbu a uložil společnosti Lombard povinnost vrátit částku odpovídající takovému bezdůvodnému obohacení.
- 59 Je však nutno připomenout, že pravomoci soudu nemohou jít nad rámec toho, co je nezbytně nutné k obnovení smluvní rovnováhy mezi smluvními stranami, a tedy k ochraně spotřebitele před zvláště nepříznivými důsledky, které by zrušení dotčené smlouvy o úvěru mohlo způsobit (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 44).
- 60 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že směrnice 93/13 musí být vykládána v tom smyslu, že nebrání tomu, aby příslušný vnitrostátní soud rozhodl o obnovení stavu, v němž by se strany smlouvy o úvěru nacházely, pokud by tato smlouva nebyla uzavřena, z důvodu, že ujednání uvedené smlouvy vztahující se k jejímu hlavnímu předmětu musí být prohlášeno za zneužívající na základě této směrnice, přičemž ukáže-li se, že toto obnovení stavu není možné, přísluší mu, aby zajistil, že se spotřebitel bude v konečném výsledku nacházet v situaci, ve které by se nacházel, pokud by ujednání, o kterém bylo rozhodnuto, že je zneužívající, nikdy neexistovalo.

Ke třetí otázce

- 61 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda směrnice 93/13 musí být vykládána v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, která spotřebiteli, který podal žalobu na určení neplatnosti týkající se hlavního předmětu smlouvy, ukládá povinnost podat s touto žalobou i návrh na určení platnosti či účinnosti smlouvy o úvěru.
- 62 V tomto ohledu je třeba uvést, že z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že ve sporu v původním řízení je spotřebitelem nikoli žalobce, ale žalovaný, jak zdůraznila společnost Lombard ve svém písemném vyjádření.

- 63 Dále pak ze spisu, který má Soudní dvůr k dispozici, nevyplývá, že by takový procesní požadavek byl použitelný nebo byl uplatněn na jeho vzájemnou žalobu u soudu prvního stupně, přičemž předkládající soud neuvedl, do jaké míry by odpověď na třetí otázku byla nezbytná pro rozhodnutí sporu, který mu byl předložen.
- 64 V důsledku toho je třeba konstatovat, že předkládající soud tím, že dostatečně jasně a přesně neuvedl důvody, které jej vedly k položení třetí otázky, nesplnil požadavek uvedený v čl. 94 písm. c) jednacího řádu Soudního dvora, připomenutý v bodě 27 tohoto rozsudku.
- 65 Za těchto podmínek je tato otázka nepřipustná.

Ke čtvrté otázce

- 66 Podstatou čtvrté otázky předkládajícího soudu je, zda v případě, že by nebylo možné obnovení stavu, v němž by se smluvní strany nacházely, pokud by tato smlouva nebyla uzavřena, jak bylo uvedeno v rámci druhé otázky, by dotčená smlouva o úvěru mohla být prohlášena za platnou či účinnou na základě přijetí pozdějších právních předpisů za účelem zajištění rovnováhy mezi smluvními stranami.
- 67 Jak zdůraznila maďarská vláda ve svém písemném vyjádření, je nutno konstatovat, že předkládající soud nevymezil, co rozumí pod výrazem „přijetí pozdějších právních předpisů“, na který v této otázce odkazuje.
- 68 Dále pak předkládající soud neuvedl ani to, do jaké míry by odpověď na uvedenou otázku byla nezbytná pro rozhodnutí sporu, který mu byl předložen.
- 69 Z téhož důvodu, jako je důvod uvedený v bodě 64 tohoto rozsudku, je tato otázka tedy nepřipustná.

K nákladům řízení

- 70 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (šestý senát) rozhodl takto:

- 1) Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládána v tom smyslu, že užitečný účinek ustanovení této směrnice nemůže být v případě, že neexistuje dispozitivní pravidlo vnitrostátního práva upravující takovou situaci, zajištěn pouze nezávazným stanoviskem soudu nejvyšší instance dotyčného členského státu, v němž je uveden přístup, jaký mají soudy nižších stupňů použít pro určení platnosti smlouvy či skutečnosti, že uvedená smlouva vyvolává mezi smluvními stranami účinky, jestliže tato smlouva nemůže nadále existovat vzhledem ke zneužívající povaze ujednání vztahujícího se k jejímu hlavnímu předmětu.**

- 2) Směrnice 93/13 musí být vykládána v tom smyslu, že nebrání tomu, aby příslušný vnitrostátní soud rozhodl o obnovení stavu, v němž by se strany smlouvy o úvěru nacházely, pokud by tato smlouva nebyla uzavřena, z důvodu, že ujednání uvedené smlouvy vztahující se k jejímu hlavnímu předmětu musí být prohlášeno za zneužívající na základě této směrnice, přičemž ukáže-li se, že toto obnovení stavu není možné, přísluší mu, aby zajistil, že se spotřebitel bude v konečném výsledku nacházet v situaci, ve které by se nacházel, pokud by ujednání, o kterém bylo rozhodnuto, že je zneužívající, nikdy neexistovalo.

Podpisy